

KIBRIS TÜRK VAROLUŞ MÜCADELESİ KONULU ESERLERDE KADIN KAHRAMANLIĞI

Emin ONUŞ¹

Özet

Türk kültüründe kadın kahramanlığı Dede Korkut Hikâyeleri ve eski Türk destanlarından itibaren karşımıza çıkar. Eski Türk destanlarında karşımıza çıkan kahraman kadın tipi, Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren yeniden görülmeye başlar. Osmanlı'nın ardı ardına girdiği; 93 Harbi, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve ardından Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Türk Kurtuluş Savaşı ile Cumhuriyet sonrası gerçekleştirilen 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı gibi savaşlarda kadınların aktif bir rol aldığını görmek mümkündür. Bu savaşlarda Türk kadını cephede ve cephe gerisindeki yerini almış, vatani ve bayrağı için çeşitli görevlerde bulunarak mücadele vermiş, bizzat cephede savaşarak gazi olmuş veya şehit düşmüşlerdir. Türk milletinin girdiği bu savaşlarda, önemli bir işlev yüklenen kadın kahramanların, edebiyata yansımaları da kaçınılmaz olmuştur. Bu çalışmada Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı konulu, doğrudan kadın kahramanlığını teşkil eden veya arka plânında kadın kahramanlığı olan roman, öykü, piyes ve şiir türündeki eserler ele alınacak ve bu eserlerdeki kadın kahramanlıklarının gelenekle ilintili olduğu vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi, 1974 Barış Harekâtı, Kadın Kahramanlığı, Gelenek, Roman, Öykü, Piyes, Şiir.

WOMEN HEROISM IN THE WORKS OF CYPRUS TURKISH EXISTENCE STRUGGLE

Abstract

We are introduced with the woman heroism in Turkish culture since The Story of Dede Korkut and in old Turkish epics. The heroic type of woman can be seen during the last days of Ottoman Empire. It is possible to witness how women took vigorous roles during the wars, for example, The War of 93, the Balkan Wars, World War I and then the Turkish War of Independence which was led by Mustafa Kemal Atatürk and finally, the 1974 Cyprus Peace Operation. The Turkish Women joined these combat zones by taking vital missions at both lines: forefront and background of the war to fight for their homeland and flag in the expense of their lives as either veterans or martyrs. The literature was inevitably influenced by the reflection of the women heroes, who had crucial role throughout in these wars that Turkish nation involved. In this study, some literature works such as novels, stories, plays and poems that took place in the background of the combats while covering the direct women heroism in the field by focusing Cyprus Turkish Existence Struggle and the 1974 Cyprus Peace Operation, and lastly, how these women heroism in these works are relevant with the tradition besides.

Key Words: Cyprus Turkish Existence Combat, 1974 Peace Operation, Woman Heroism, Tradition, Novel, Story, Play, Poem.

¹ Öğr. Gör., Doğu Akdeniz Üniversitesi, el-mek: emin.onus@emu.edu.tr

GİRİŞ

Türk kadını tarihin eski çağlarından itibaren erkek ile eşit sorumluluğa sahiptir. Bu sorumluluk anlayışı ise göçebelik dönemlerinde, herkesin birlikte maruz kaldığı tehlikelerden ortaya çıkar. Kadın; erkek olmazsa, yuvasını tek başına korumak zorundadır. Bu zaruret kadın ile erkeğin ortak meziyetleri olduğunun da bir göstergesidir. İlk Türkçe yazılı belgelerden olan *Orhun Kitabeleri*'nde, kadının sosyal hayattaki yeri hakanla eşit ve Bilge Kağan annesini, babasıyla birlikte anar. Kadının annelik vasfı ise onun mevkiini daha da yüceltir. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde, kadının anne ve eş olarak yüceltilmesi de onun savaşçılığı kadar dikkat çekicidir (Enginün, 2004, s.503).

Dede Korkut kitabında kadının savaşçı yönü sıkça işlenir. Kadınlar da tıpkı erkekler gibi akıncı, savaşçıdır. Aşk her zaman ikinci plândadır. Alp erkek kendine uygun, kahramanlık vasıflarını taşıyan kadın arayışı içindedir. Beyrek ve Kan Turalı'nın aldığı kızlar bu vasıflara sahiptir. Kadının aradığı erkek de kahramanlık vasıflarına sahip olmalıdır. Kan Turalı'nın aldığı kız Selcen Hatun, kendisini alacak erkeğin kuvvetli ve kahraman olmasını ister. Bu yüzden Kan Turalı'nın dövüşlerini izler. Beyrek'in aldığı kız Banu Çiçek de aynı vasıfları arayan kızlardandır. O, Beyrek'in çeşitli maharetlerini dener (Kaplan, 2009, s.40). *Battal Gazî Destanı*'nda da kahraman kadın tipine rastlamaktayız. Zeynep ve Meh Peyrûz silah kuşanarak, kâfire karşı Battal Gazî'nin yanında savaşır.

İslâmiyet'ten önceki eski Türk destanlarında karşımıza çıkan kahraman kadın tipine, İslâmiyet'ten sonra da rastlamaktayız.² Osmanlı'nın son dönemlerde girdiği; 93 Harbi, Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı ve Türk Kurtuluş Savaşı ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı eserlerinde de kahraman kadın tipi görülmektedir. Türk kadınları cephede ve cephe gerisinde yerini almış, vatani ve bayrağı için çeşitli görevlerde bulunarak mücadele vermiş, gazi olmuş veya şehit düşmüşlerdir.

Türk kadını sağlık, eğitim, istihbarat elde etme, miting düzenleme gibi görevlerde bulunmuş, Kuva-yı Milliye'nin saklanmasına ya da Anadolu'ya geçmede yardımcı olmuş, lojistik (cephane, yiyecek, çamaşır, sargı bezi vb.) ve askerî görevlerde yer almış ve Türk ordusuna katkı sağlamıştır (Altınkaynak, 2004). Nene (Kırkgöz) Hatun, Fatma Seher Hanım, Kara Fatma³, Tayyar Rahmiye⁴, Gördesli Makbule, Kılavuz Hatice, Asker Saime, Ayşe Çavuş (Ayşe Binbaşı), Nezahat Onbaşı, Halide Onbaşı (Başçavuş) (Halide Edip Adivar), Süreyya Sülün Hanım bunlardan bazılarıdır (Şahin ve Şahin, 2013, s.53-72).

² Bahriye Üçok, *İslâm Devletinde Kadın Hükümdarlar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1965.

³ Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)'nda Aziziye Tabyası'nda, maiyetindeki üç-dört bin askerle birlikte savaşan Kara Fatma (Mısıroğlu, 1976, s.33-37) ardından, Balkan Savaşı'na Edirne'de görev yapan subay kocası Derviş Bey ile birlikte katılır. I. Dünya Savaşı'na da katılan Kara Fatma, ailesinden on kadınla birlikte Kafkas Cephesi'ne gider. Bu büyük kahraman Türk kadını Kurtuluş Savaşı'na ise bizzat Atatürk'ün emri ile katılır. O kadınlardan kurduğu milis müfrezesi ile Bursa ve İzmit'in işgalden kurtarılması için çalışır. Sakarya ve Başkumandanlık Muharebeleri'ne de katılan Kara Fatma, üstteğmenlik rütbesine kadar yükseltilir ve İstiklâl Madalyası alır (Tansel, 1991, s.25-39).

⁴ Tayyar Rahmiye, Güney Cephesi'nde 9. Tümen'de gönüllü olarak bir müfrezenin komutanlığını yapar. Fransız Karargâhı'na saldırı için görevlendirilen müfreme, 1 Temmuz 1920'de Osmaniye'de harekete geçer. Fakat bu arada askerlerde bir duraklama meydana gelir. Tayyar Rahmiye bunun üzerine, "Ben kadın olduğum halde ayakta duruyorum da, siz erkek olduğunuz halde yerlerde sürünmekten utanmıyor musunuz?" diyerek erkekleri hareketlendirir. Ancak, karargâhın alındığını göremeden şehit düşer (Bkz: Enginün, Cunbur ve Özdemir, 1983, s.47-48).

Türk Kurtuluş Savaşı konulu romanlarda kadın kahramanlar yerini alır. Reşat Nuri Güntekin'in *Çalığışu* (1922), Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* (1922) ve *Vurun Kahpeye* (1923)⁵, Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı* (1928), Mehmet Rauf'un *Kurtuluş (Halâs)* (1929), Kemal Tahir'in, *Esir Şehrin Mahpusu* (1961), *Yorgun Savaşçı* (1965), Samim Kocagöz'ün *Kalpakkıllar* (1962) ve onun ikinci cildi olan *Doludizgin* (1963), Bekir Büyükarkın'ın *Bozkırda Sabah* (1969), Hıfzı Topuz'un *Millî Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü* (2002) adlı romanlarda kadın kahramanlara rastlamaktayız.

Eski Türk destanlarından itibaren karşımıza çıkan kahraman kadın tipine, Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda da rastlamak mümkündür. Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi yıllarında, Kıbrıs Türk Mücahideleri, özellikle sağlık alanındaki doktor ve hemşireler, Mücahit ve Mehmetçiklere katkıda bulunurlar.⁶ Aslında bu kadın kahraman tipinin Kıbrıs Türk toplumunda gerçek hayatta ön plân çıkan, bilinen ilk örneği 1958'de İngilizler tarafından Lefkoşa'da öldürülen Şerife Bacı'dır.⁷

Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı konulu, kadın kahramanlığını teşkil eden veya arka plânında kadın kahramanlığı olan roman, öykü, piyes ve şiir gibi edebî türlere rastlamaktayız. Bu çalışmamızda hem Kıbrıs Türk yazarlarının hem de Türkiyeli yazarların eserlerini ele aldık.

Kıbrıs Türk Tarihine Kısa Bir Bakış:

Kıbrıs Adası asırlar boyunca çok uluslu mozaik bir yapı içinde olmuştur. Kıbrıs'ın jeopolitik açıdan önemli bir ada olması Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği bir noktada yer almasından kaynaklanır. Bu yüzden tarih boyunca farklı coğrafyalardaki halkların yoğun ilgisini çekmiştir. Bu halklar arasında Kıbrıs'ta; Yakubiler, Latinler, Rumlar, Nesturiler, Tatarlar, Franklar, Araplar, Moralılar, Mağribiler, Cenevizliler, Venedikliler, Yahudiler, Hititliler, Asuriler, Suriyeliler, Çingeneler, Maronitler, Lombardlar, İspanyollar, Katalanlılar, Bulgarlar, Macarlar, Fransızlar, Yafalılar, Süryaniler, Makedonlar, Ermeniler, Rumlar, Türkler, Arnavutlar, İngilizler gibi yaşayan milletler zikredilebilir.

Kıbrıs'ın fethi, XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı Devleti için zorunluluk haline gelir. İlk önce diplomatik yollarla adada kan dökülmeden çözüm arandı ve Venedik'e ultimatoma verildi. Verilen ultimatoma; Venediklilerin Dalmaçya tarafından Osmanlı hudutlarına saldırması, Akdeniz'de İslâm tüccarları ile hacılara saldırması ve korsanların Kıbrıs'a iltica ettikleri ileri sürülerek anlaşmazlıkların çözülmesi için Kıbrıs'ın Osmanlılara terk edilmesi bildirilmekte idi. Kıbrıs'ın alınması, XVI-XVII. yüzyılda Akdeniz'de yaşanan Osmanlı-Venedik, Müslüman-Hıristiyan dünya çekişmesinin somut yansımalarından biridir. Verilen ultimatoma amirane bulan Venedikliler, senatoda görüşülmesini uygun bulmayarak reddettiler. Diplomatik temasların sonuç

⁵ Türk edebiyatının usta kalemlerinden Halide Edip Adıvar, yurdun dört bir tarafında verdiği nutuklar ve yayımladığı eserlerle kadın yazarların öncü isimlerinden olur. O âdeta ateşten bir gömlek giyer ve milletinin davasında büyük bir rol alır. Kurtuluş Savaşı'nda Başçavuş rütbesi ve yaptığı hizmetlerden dolayı İstiklâl Madalyası alan Halide Edip Adıvar için, kadın tipinin hem gazi, hem de yeni aydın tipidir demek yanlış olmaz (Bkz: Çaka, 1948, s.77-78; Enginün, Cunbur ve Özdemir, 1983, s.50; Öhhan, 1990, s.59-60).

⁶ Bu konu hakkında yapılmış önemli çalışmalar için (Bkz: Keser, 2017; Çeki, 2017).

⁷ Bu konu hakkında önemli bir çalışma için (Bkz: Arıklı, 2014, s.159-166).

vermemesi üzerine iki taraf da savaş hazırlıklarına başladılar. Padişah II. Selim bütün tersanelere şiddetli fermanlar göndererek gerekli donanmanın hazırlanmasını ister. Sefere serasker olarak Vezir Lâla Mustafa Paşa, Donanma komutanlığına da Piyale Paşa tayin edildi. Osmanlı donanması ilk olarak 1 Temmuz 1570 yılında Limasol'a çıktı ve ilk Türk bayrağı burada çekildi. 9 Eylül 1570'de ise Lefkoşa zapt edilmiştir. Daha sonra Girne, Baf ve Lârnaka Osmanlı saldırılarına karşı dayanamayıp Venedikliler tarafından teslim edilmiştir. Son olarak 1 Ağustos 1571'de Mağusa zapt edildi ve Ada 13 aylık bir savaştan sonra Osmanlı topraklarına katıldı (Alasya, 1988: 34-52). Ada'nın fethinden kısa bir süre sonra 21 Eylül 1571'de Sultan II. Selim'in emriyle ilk imar ve iskân girişimleri de başlamıştır.⁸

Kıbrıs'ın 1571 yılında fethedilmesi İslâmî-Hıristiyan çatışmasından kaynaklanır. Kıbrıs, Müslüman ve Hıristiyan dünya için asırlardan beri önem taşıyan bir adadır. Ada, Latinler ve özellikle de Venedikliler için Levant'ta önemli bir yerdi. Onlar hem politik hem de ticari gayeler için adayı kullanıyorlardı. Mehmet Akif Erdoğan, Ada'nın Müslümanlar tarafından fethedilmesinin İslâmiyet için önemli olduğunu ve meşhur Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin fetvasıyla gerçekleştiğini şöyle aktarır:

"Kutsal topraklara giden Avrupalı Hacılar için Ada, Avrupa ile Kudüs arasında önemli bir ara durak idi. Osmanlılar adayla ciddi olarak XV. Yüzyılın sonlarında ilgilenmeye başladılar. İstanbul ve çevresinde hâkimiyetlerini sağlamlaştırdıktan sonra, Memluklar ve Venediklilerle olan ilişkilerin yeniden gözden geçirdikleri vakit, Ada'nın kendi toprakları için ne kadar bir tehlike arz ettiğinin farkına vardılar. Venedik ile Osmanlılar arasında yürürlükte olan bir barış anlaşması olmasına rağmen, meşhur Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin fetvasıyla, Kıbrıs Adası'nın eskiden bir İslâm toprağı olduğu ve fethedildiği takdirde bütün İslâm dünyasına menfaat sağlayacağı düşüncesiyle, anlaşma tek taraflı olarak bozuldu ve neticede 1571 yılında Ada, Osmanlılarca zor bir mücadeleden sonra Venediklilerden alındı." (Erdoğan, 2008: 30-31).

⁸ Mağusa kalesinin de teslim alınmasından sonra Kıbrıs Adası artık Osmanlı-İslâm toprağı olmuştur. Kıbrıs Adası fethedildikten hemen sonra 21 Eylül 1571'de Sultan II. Selim'in emriyle adaya ilk imar ve iskân girişimi çalışmaları başlamıştır. Buna göre İç Anadolu'dan belli şehir veya köylerden mecburi iskân (sürgün) yapılmasına karar verilerek Kıbrıs'a göç etmeleri zorunlu tutulmuştur. Bu iskân girişimi Osmanlı'nın kurulduğu ilk dönemlerde de aynıydı. Kıbrıs'a yapılan bu iskân girişimi de aynı metotla uygulanmıştır. Kıbrıs'a iskân edilecek kişilerin %38'i meslek sahibiydi. Bu meslek sahiplerinin çoğunluğu çiftçiydiler. % 30'luk bir kısım kendi isteğiyle adaya giderken % 70'lik bir kısım da emirle gönderilmişti. Bunların birçoğu ise zaten hüküm giymiş kimselerdi ve gittikleri takdirde cezaları affedilecekti. Ada'da iskân edilen bu kişilerin ezici çoğunluğu Müslüman Türklereydi. Ancak nadir olarak bazı hıristiyan aileler de iskân edilmiştir. Niğde'de Ermeni ve Rum mahallelerinden birkaç aile bunlar arasında iskân edilenlerdi. Ada'daki iskân işi 1581 yılına kadar sürmüştür. İç Anadolu ve Güney Anadolu Türklüğü ile Kıbrıs Türklüğü arasında olan kültür, gelenek birliği Anadolu'dan yapılan iskânların bir sonucudur. Ada'ya çiftçiler dışında iskân edilen terziler, deveciler, pamukçular, aşçılar, eskiciler, sünnetçiler, ekmekçiler, marangozlar, kazancılar, boyacılar, bina yapıcılar vs. gibi meslek sahiplerinin yanında imam, müezzin ve hâtip gibi İslâm dinini Kıbrıs'ta temsil edecek okumuş mütebedeyin kişiler de nakledildi. Mesela bunlar arasında iskân defterine kaydedilen Seydişehir Cami mahallesinden Mehmed oğul Mustafa imam olup ilim sahibi bir kişiydi ve kendisine saygı gösterilmesi defterde belirtilmişti. Sonuç olarak, Kıbrıs adası, fetihten hemen sonra bir iskân faaliyetine sahne olmuştur. 1572'den itibaren yerleştirilen Türk halkı, yüzyılların tahribatına rağmen, günümüze kadar kimliğini, kültürünü ve nüfus olarak varlığını korumuş ve günümüzdeki Kıbrıs halkını meydana getirmiştir (Erdoğan, 2008, s.16-43).

1571'den 1878'e kadar üç asırdan fazla bir süre Kıbrıs'ta hüküm süren Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren birbirine müteakip girdiği savaşlarda büyük toprak kayıplarına uğrar. Bu toprak kayıplarından biri de Kıbrıs olmuştur.

1877 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşının Osmanlı aleyhine sonuçlanmasıyla Ayastefanos Antlaşması'nın imzalanması, Osmanlı Devleti'ni güç bir duruma soktu ve imparatorluğun ülkeleri parçalandı. Doğuda Batum, Kars ve Ardahan Ruslar tarafından işgal edildi. Batıda Romanya, Sırbistan ve Bulgaristan prenslik haline sokuldu. Rusya'nın boğazlara yaklaşmasını, Akdeniz ve Hindistan'a olan bağlılık ve menfaatlerine tehdit sayan İngiltere başta olmak üzere, Balkanlara Rus nüfuzunun yayılmasını tehdit gören Avrupa devletleri, Ayastefanos Antlaşması'nı tadil için Rusya'yı Berlin'de bir kongre toplanmasına ikna ederler. Osmanlı Devleti de Berlin Antlaşmasıyla, Rusya'nın Anadolu'da ilerlemesini engellemek düşüncesiyle 4 Haziran 1878'de Kıbrıs'ı İngiltere'ye kiralar ve üç asırlık Kıbrıs hâkimiyeti son bulur. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Almanya safında (İttifak Devletleri) İngiltere'ye karşı (İtilaf Devletleri) savaşa girmesi üzerine ise İngiltere, 1878 Berlin Antlaşması'nı hükümsüz sayarak 5 Kasım 1914'te adayı tek taraflı ilhâk etti. I. Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılan Osmanlı Devleti yerine "Ya İstiklâl Ya Ölüm" parolasıyla şahlanan Türk milleti, İstiklâl Savaşı sırasında daha önce kaybettiği Batum, Kars ve Ardahan'ı Rusya'dan geri alır. Bu durum karşısında İngiltere'nin 1878 Berlin Antlaşması gereğince Kıbrıs'ı Türkiye'ye geri vermesi gerekirken, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla İngiltere'nin Kıbrıs üzerindeki hükümlerini tanıdı ve 1878 Berlin Antlaşması'nın feshi kabul edilerek Kıbrıs İngiltere'ye bırakıldı (Alasya, 1988: 125-127, 141-142.)

Kıbrıs'ın İngiltere egemenliğine geçmesinin ardından, Ada'da başlayan Rum faaliyetleri de oldukça önemlidir. Ada Rumları, Kıbrıs'ın İngiliz idaresine geçişini "Megolo İdea" ülkülerini yerine getirme ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama adına önemli bir gelişme olarak görürler. Nitekim Rumlar 1931 yılında İngiliz idaresine karşı isyan ederler ve İngiliz valisinin konağını yakarlar. İngilizler isyanı bastırdıktan sonra Ada'da sıkıyönetim ilân ederler. Sıkıyönetimden nasibini Kıbrıs Türkleri de alır (Alasya, 1992, s.27-28). Ada'daki İngiliz yönetimi, Türkiye'de Cumhuriyetin ilân edilmesinin ardından, özellikle 1931 Rum isyanı sonrasında Türklere karşı başlattıkları plânlı-programlı İslâmlaştırma politikasını uygulamaya başlar. İngilizlerin çeşitli baskıları arasında, adaya Türkçe kitapların girişini yasaklama, Türk bayrağını çekme yasağı, istiklâl marşının okunmasının yasaklanması, Türk Lisesi'nin adının değiştirilip İslâm Lisesi oluşu gibi meseleler yer alır. Tüm bunlar İngilizlerin Kıbrıs Türklerinin millî duygularını zedelemek, köreltmek amacıyla izlediği İslâmlaştırma politikasıdır (Keser, 2007, s.41-84; Onuş, 2014, s.807-826). İngiliz yönetiminin baskıcı tutumuna karşı, Ada Rumlarının terör faaliyetleri de eklenir. 1950 yılında Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposluğuna seçilen Makarios ile ENOSİS faaliyetleri şiddetlenir. Makarios Başkiskopos seçildikten sonra ENOSİS'i gerçekleştirmek için yemin etmiş ve Yunanistan'dan destek istemiştir. Kıbrıs Adasını kendisine bağlamayı millî bir amaç olarak gören Yunanistan da hiçbir zaman desteğini esirgememiş, maddî ve manevî desteğini vermiştir. Nitekim 1954 yılında Yarbay Grivas'ı, Rum terör örgütünün başına geçmesi ve organize etmesi için Kıbrıs Adasına göndermiştir (Gürel, 1985, s.102-104, 175). Bunun üzerine Rumlar hem İngilizlere hem de Türklere saldırmaya başlamışlardır. 1 Nisan 1955'te EOKA terör örgütü

ilk faaliyetini gerçekleştirirler. 1955, 1956 ve 1957 yılları, Kıbrıs'ta terör faaliyetlerinin arttığı yıllardır. İngiliz baskısından ve Rum teröründen kurtulmanın, Adada bir taksim yapıma yoluyla çözüleceğini inanan Kıbrıs Türkleri, Türkiye'den yardım beklemekteydiler (Özakman, 2012, s.71-91).

27-28 Ocak 1958 yıllarında bir yanlış anlaşılma sonucu gerçekleşen hadiseler de Kıbrıs'ta unutulmazlar arasında girmiştir.⁹ Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun, Kıbrıs konusu hakkında bir basın toplantısı düzenler ve bazı beyanatlarda bulunur. Zorlu'nun açıklamaları Kıbrıs Türkleri tarafından, "taksim tezinin İngiltere tarafından kabul edildiği" yönünde yanlış anlaşılır. Bunun üzerine Lefkoşa'da yaşayan Kıbrıs Türkleri taksimi kutlamak için meydanlara dökülür. Kalabalığı dağıtmaya çalışan İngiliz polisi ve Kıbrıs Türkleri arasında çatışma yaşanır. Olayları bastırmak isteyen İngiliz yönetimi Adada sıkıyönetim ilân eder ve sokağa çıkmağa yasağı devam eder. Coşkusu dinmeyen Kıbrıs Türkleri tüm baskı ve yasaklara rağmen karşılık verir. Neticede iki gün süren olaylarda 7 Kıbrıs Türkü şehit olur. Sorunun bu şekilde çözülmeyeceğini anlayan Rauf Raif Denктаş, İngiliz idareciler ile yaptığı görüşmeler neticesinde sıkıyönetimin kaldırılmasını talep eder. Bunun üzerine İngilizler geri adım atar ve yasakları kaldırır. Şehitlerin ailelerine de tazminat ödemeyi kabul ederler (Özakman, 2012, s.91-98; Keser, 2007, s.264-276).

İngiliz-Rum kışkırtıcılığında kalan Kıbrıs Türk toplumu, 1 Ağustos 1958'de kendisini savunacak bir örgüt olan Türk Mukavemet Teşkilatı'nı kurar. TMT kurulduğu günden itibaren, Kıbrıs Türkü'nün can ve mal güvenliğini korumayı amaçlamıştır. Davanın bilinçli bir şekilde takip edildiği gibi kendisine düşen görevi de başarıyla yapmıştır. TMT'nin kuruluş amacını teşkil eden faktörler şunlardır:

- 1) EOKA'nın siyasi liderliğe bağlı olarak Rumların ENOSİS siyasetini güden bir yer altı teşkilatı halinde etkili faaliyeti karşısında Türk cephesinde hissedilen boşluk.
- 2) Halkımızın bölgesel ve birbirinden ayrı mukavemet hücrelerinin etkili bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına hizmet edebilmesi için gerekli görülen tek çatının kurulması.
- 3) Türkiye'deki mukavemetçilerle bağlantı kurulması ihtiyacı.
- 4) Uzun vadeli mukavemete geçebilmek için halka ve desteğe itimat telkini (Manizade, 1975, s.160).

1960 yılına gelindiğinde ise Türk-Rum ortaklığında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Türkiye, İngiltere ve Yunanistan ise garantör devletler olmuşlardır Ancak Ada Rumları Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama emellerinden vazgeçmez. ENOSİS isteğini sürdüren Rumlar, Akritas Plânı çerçevesinde, 1963'ün Aralık ayında terör faaliyetlerine yeniden başlamıştır. Terör faaliyetleri Adada bundan sonra da 1964, 1967-1968 yılları olmak üzere, 1974'e kadar artarak devam eder. 15 Temmuz 1974'te Yunan Cuntası Kıbrıs Adası'nda Makarios'a karşı darbe yapar. Darbe neticesinde Cumhurbaşkanlığına Nikos Sampson getirilmiştir. Bunun üzerine Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Bülent Ecevit önderliğinde siyasî girişimlerde bulunur. Sonuç alınamayacağı anlaşılınca

⁹ Kıbrıs'ta Yaşanan 27-28 Ocak olayları ve şehit şair Süleyman Uluçmagil'in "27-28 Ocak 1958" şiiri için (Bkz: Şen, 2012, s.354-362).

da Türkiye garantörlük hakkını kullanarak adaya askerî müdahalede bulunmuştur. Neticede 20 Temmuz 1974'te başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı, Türklerin zaferiyle son bulmuştur (Alasya, 1988, s.203-249).

Kıbrıs Türkleri 1950'lerde başlayan EOKA tedhiş hareketlerinden 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar yaklaşık yirmi yıl var olma-yok olmama mücadelesi vermiştir. Kıbrıs ve Türkiye'de şair ve yazarlar İngiliz-Rum tedirginliklerine dayalı siyasî meseleleri eserlerine taşırlar.¹⁰ Kıbrıs Türk şair ve yazarları, 1950'lerden itibaren yayımladıkları eserlerde kahramanlık, anavatan özlemi, Türklük ve ulusal bilinçli temaları işlerler. Türkiye'de ise Kıbrıs Türkleriyle ilgili kamuoyunu oluşturma ve siyasî dikkati üzerine çekme adına 1948 yılında öğretmenlerle kurulu bir heyetle adaya gelip gözlemleyen Hasene Ilgaz'ın 1949'da yayımladığı *Kıbrıs Notları* adlı eseri Türk kamuoyunda bu ateşi başlatan ilk edebî gezi kitabı olmuştur. Bundan sonra da Türkiye'de Kıbrıs Türklüğü üzerine eserler doğmaya başlar. 1958 yılı ise Türkiye'de yayımlanan Kıbrıs konulu eserler açısından bir patlama yılı olur.¹¹ Bu eserler sonrasında da artarak devam eder.

Kıbrıs konulu neşredilmiş edebî eserlerin sayısının bir hayli kabarık olduğunu söylemek yanlış olmaz. Şiir, roman, hikâye ve tiyatro türlerinde yayımlanan edebî eserlerin ana teması kahramanlıktır. Bu eserler popüler edebiyat, hamâsî edebiyat ve propaganda edebiyatı niteliği taşımaktadırlar. Moral bulma, millî heyecanı uyandırma bağlamında da değerlendirilebilecek olan bu tarz eserlerin, günümüzde halen canlılığını koruduğunu görmekteyiz. Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi konulu eserlerin bir kuruluş şeması, ortak motifleri söz konusudur (Karakartal, 2010, s.219-227). Kıbrıs konulu yazılan hamâsî eserlerde, Türklük, Türk tarihi ve Türk büyüklerinin çok önemli bir yeri vardır. Askerlerin, Mehmetçik ve Mücahitlerin kahramanlıkları, şehitler yüceltilir. Bayrak önemli bir kutsiyettir, uludur. Ünlü şairlerden alıntılar dikkat çekicidir. Düşmana karşı tarihî göndermeler, esirlere davranış da ortak motifler arasındadır. Hülâsa bu eserlerde, tüm Türk milleti birlik ve beraberlik içindedir. Kimi zaman yaşlı kesim, kadın ve çocuklar da savaşın, mücadelenin içindedir ve en önemli motiflerden biri olarak karşımıza çıkar. Şüphesiz hamaset ve vatan temalı eserlerde kadın ve çocuk kadın tipleri, toplum üzerinde daha etkilidir. Bu tipler moral-manevî destek açısından, bireyler üzerinde daha harekete geçirici olduğu için tercih edilmektedir (Karakartal, s.225).

Savaş konulu eserlerde çocuk ve kadının ön plâna çıkması gelenekle ilintilidir. Türkiye ve Kıbrıs'ta çıkan Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi konulu eserleri, Türk kadınının savaş durumundaki çeşitli hizmetlerine göre, üç başlık altında ele almak mümkündür.

1. Cephede Savaşan Kahramanlar-Mücahideler:

1.1. Ana-Oğul İlişkisi Bağlantılı Kahramanlıklar:

Eski Türk kültür ve geleneğinden günümüze kadar "annelik" kavramının önemli bir unsur olduğunu söylemek yanlış olmaz. Türk anası tarih boyu vatan için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Türk anası zor da olsa, hiçbir

¹⁰ Bu konu hakkında yapılmış bir çalışma için (Bkz: Onuş, 2017).

¹¹ 1958 yılında Türkiye'de yayımlanan Kıbrıs temalı eserler için (Bkz: Onuş, 2013, s.313-326).

zaman evladını ve kocasını harbe göndermekten çekinmemiştir. Onlar için vatan, evlattan ve kocasından daha değerlidir. Ancak evladı ve kocası vatan için çarpışıp, şehit düşer veya gazi olursa daha değerli olur.

Ana-oğul ilişkisi eski Türk destanlarında da mevcuttur. *Dede Korkut* kitabında bunun örneklerini görmek mümkündür. Dirse Han'ın tutsak olduğu haberini alan eşi, durumu oğlu Boğaç Han'a iletir. Boğaç Han, "*Hanum oğul kalkubanı yiründen örü turgıl, kırk yigidün boyuna algıl, babanı ol kırk namertten kurtargıl, yori oğul, baban sana kıydı-i-se sen babana kıymagıl*" (Ergin, 1997, s.91) diyen annesinin sözünü dinler; savaş giyimlerini giyer ve kırk yiğidini yanına alarak babasını kurtarmaya gider. Baba ile oğul arasındaki kutsal ilişki bu sırada ortaya çıkar. Bir soylamada babasına "*Menüm dahı içinde bir aklı şaşmış biligi yitmiş koca babam var/Komağum yok kırk namerde*" (Ergin, s.94) diyerek seslenen Boğaç Han, babası Dirse Han'ı kırk namert elinden kurtarır. Burada savaş durumunda annenin oğluna verdiği destek önemlidir ve yukarıda söylediklerimizi doğrulamaktadır.

Modern eserlerde de ana-oğul ilişkisi, bire bir aynı olmasa da değişime uğrayarak edebî ürünlere yansır ve gelenek bir şekilde devam eder. Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı konulu eserlerde ana-oğul ilişkisi önemli motiflerden biridir. Genellikle yerinde duramayan, kahraman tipler olarak karşımıza çıkan çocuklara ve gençlere, anneler destek vermektedir. İstihbarat elde etmede, cepheye yiyecek, içecek, ilaç götürmede ve bizzat savaşmada Türk annesi evladını vatan için gözden çıkarmış veya oğullarıyla vatan savunması için aynı mücadelenin içinde yer almıştır. Türk kadını da tıpkı oğul veya kocası gibi savaşmış, şehit düşmüş veya gazi olmuştur. Kimi eserlerde kız çocuklarının da savaş içerisinde çarpıştığını gözlemlemekteyiz.

Ali Nesim'in *Kıbrıs Türk Ulusal Radyo ve Sahne Oyunları* antolojisinde yayınlanan "Baraj Tepe" (1973) adlı radyofonik oyunu¹² "her şey vatan için" parolasıyla kaleme alınan bir kahramanlık piyesidir. Oyunun başkahramanı, Beşparmak Dağları'nda köyünü savunan ve şehit düşen Ali adındaki mücahit gençtir. Bu oyunda kadın kahramanlar da mücadelenin içinde yer alır ve yüceltilir. Ali'nin annesi Fatma Ana, vatan sevgisiyle, cesaret ve fedakârlığıyla idealize edilmiş olan Kıbrıslı bir Türk kadını olarak karşımıza çıkar. Ali, Türkiye'de yüksek tahsil görmüş, cesur ve vatansız bir gençtir. Türkiye'de okurken tanışıp aşık olduğu İstanbullu İnci ile evlidir. İnci, Ali'nin çocuğunu karnında taşımaktadır. Ali'nin köyü Rumlar tarafından çepeçevre sarılmış olduğundan, erkekler cephede köyün savunmasını üstlenirler. Ali'nin annesi Fatma Ana da köyün dışındaki Baraj Tepe'deki evinden daha güvenilir olan oğlunun evine sığınır. Ancak Fatma Ana evinden ve toprağından ayrıldığından dolayı mutsuzdur. Onun mutsuzluğunun en büyük sebebi "Karanlık Ağaç" dediği asırlık zeytin ağacından ayrı kalmasıdır. Fatma Ana her gün tehlikeyi göze alarak Karanlık Ağacı ziyarete gider. Çünkü Karanlık Ağaç, bu toprakları vatan tutmuş olan Kıbrıslı Türkleri sembolize etmektedir.

İnci, Baraj Tepe'de bir çiftliklerinin ve yeşillikler içinde beyaz bir evlerinin olmasını hayal etmektedir. Ali, zor günler geçtikten sonra, karısının bu hayallerini gerçekleştireceğine dair söz verir. Rumların köye son saldırısı çok

¹² Ali Nesim *Baraj Tepe*'yi 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra yeniden düzenlemiş, şehit kızının ağzından bir giriş ve bir de sonuç eklemiş ve oyundaki "karanlık ağaç" simgesini "ulu ağaç" a çevirmiştir. Oyun bu şekliyle daha sonra ulusal günlerde sahnelenmiştir (Nesim, 2008, s.362).

şiddetli olur. Ali, emrindeki mücahitlerle beraber Baraj Tepe'yi savunmakla görevlidir. Hasan Çavuş, Fevzi, Telsizci ve Ali, Karanlık Ağaç'ın altında mevzilenirler. Kahramanca direnen ve savunma hattını koruyan mücahitlerin cephaneleri biter, elde kalan son üç el bombasıyla düşmanı havaya uçururlar. Yaralanan Ali, Karanlık Ağaç'ın altında şehit olur ve buraya gömülür. Fatma Ana gelini İnci'yi bir can kaybettik ama bir vatan kazandık diye teselli eder (*Kıbrıs Türk Ulusal Radyo ve Sahne Oyunları*, 1973).

Ahmet Tolgay'ın kaleme aldığı *Melek Değilmiş Komşularımız* (1974) adlı piyesinin kadın kahramanı Hatice Ana'dır. Piyesin konusu 1963 Aralığının son haftası ile 1964'ün ilk haftasında Lefkoşa'da geçmektedir. Rumlar, Akritas Plâni çerçevesinde Türkleri yok etmek için saldırırlar. Hatice Ana, kocası EOKA teröristlerince öldürülen vatanperver bir kadındır. Oğulları Selim ve Cahit de vatan savunması için cephededir. Türkler kendilerini üstün düşman kuvvetlerine karşı daha iyi savunabilmek için cephe gerisine çekilirken, Hatice Ana bütün ısrarlara rağmen evinden çıkmaz. Kapısının önüne kurduğu barikatta kocasının av tüfeğiyle düşmanın gelmesini bekler. Bu arada Teşkilat Selim'e çok gizli bir istihbarat görevi verir. Bu görev icabı Selim'in vatanına sözde ihanet etmesi ve Rum bölgesine sığınması gerekmektedir. Selim vatan aşkını her şeyden üstün tuttuğu için bu zor görevi tereddütsüz kabul eder. Selim'in göreve çıktığını Yılmaz Komutan ve Yıldırım Bey'den başka hiç kimse bilmez. Selim görevine başlar başlamaz hain olduğu haberi Türkler arasında yayılır. Hatice Ana oğlunun, Ayşe Hemşire ise nişanlısının vatanına ihanet ettiğine inanmamıştır.

Düşmanla vuruşan ve evini kahramanca savunan Hatice Ana cephanesi bitince Rumlara esir düşer. Rum komutanı Hatice Ana'yı kendi taraflarına geçmeye zorlasa da başarılı olamaz, bunun üzerine oğlu Selim'i getirtir, ancak Selim görevi icabı susar ve annesinin kurşuna dizilişine şahit olur. Bu arada Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı uçaklar Lefkoşa semalarında ihtar uçuşu yapınca, Rumlar saldırılarını durdurmak zorunda kalırlar. Selim görevini tamamlayıp gelir, ancak kardeşi Cahit onu vatanını satmakla suçlar. Ayşe ise Selim'in suçsuz olduğuna inanmak ister ama elinde bir kanıtı yoktur. Selim'in suçsuzluğunu ispatlayacak olan Yılmaz Komutan bir bombanın infilak etmesiyle şehit düşmüş, Yıldırım Bey ise ağır yaralanmıştır. Sonunda Yıldırım Bey komadan çıkar ve bütün gerçekleri itiraf ederek Selim'i aklar (*Kıbrıs Türk Ulusal Sahne Oyunları*, 1974).

Özden Selenge'nin *Fatma Çavuş* (1974) adlı oyununda da savaştı-kahraman kadın tipine rastlamaktayız. Fatma oğulları Ali ve Taner ile birlikte bir mücahit gibi savaş içerisinde rol alır. Olay Lefkoşa yakınlarındaki bir köyde geçer. Rumlar ve Türklerin karışık olarak yaşadıkları bu köyde, Rumların hedefi Türkleri köyden göçe zorlamak veya bunu başaramazlarsa Türkleri tümüyle yok etmektir. Köyün Türk halkı cesur ve vatanperverdir; köylerini bırakıp gitmemekte kararlıdır. Ancak silâh ve mühimmatları oldukça kısıtlıdır. Lefkoşa'dan silâh bekleyen köylüler endişelidirler; zira silâhlardan haber almaya giden köylüleri Mehmet Emin tutuklanmıştır. Ali, muhtar ve öğretmen durumu değerlendirip Ali'nin Lefkoşa'ya gitmesine karar verirler. Fatma Kadın ise bu karara karşı çıkar; çünkü oğlu Ali'nin köyün savunmasında daha yararlı olabileceğini düşünür ve Lefkoşa'ya kendisi gitmeye karar verir. Bu arada Fatma Kadın'ın küçük oğlu Taner, evlerini gizlice dinleyen komşuları Maritsa'yı görüp takip eder. Maritsa dost görünen tatlı dilli bir şeytandır. Türkler ile ilgili öğrendiği her şeyi EOKA'cı oğlu Yorgo'ya anlatmaktadır. Taner, Maritsa ve Yorgo'nun Ali ve öğretmene pusu kuracaklarını öğrenir öğrenmez hemen

durumu annesine aktarır. Fatma Kadın da Maritsa'nın boğazına yapışarak onu konuşturur ve oğlu dönene kadar Maritsa'yı bağlayıp hapseder. Muhtar, Ali ve öğretmen Lefkoşa'dan gelen silâhları gizlice köye sokup köylülere dağıtırlar. Rumlar Türkleri yok etmek için saldırıya geçerler. Taner, Yorgo tarafından vurularak ağır yaralı bir vaziyette eve gelir; Fatma Kadın da Taner'in silâhıyla Yorgo'yu öldürür. Pusuya düşen Ali ise kahramanca savaşmış silâhları kurtarır, ancak o da vurulup şehit düşer. Öğretmen, Ali'yi ve silâh sandığını Fatma Kadın'a teslim eder. Bu arada Ali'nin karısı Gülten doğum yapar ve iki erkek çocuk dünyaya getirir. Ağır yaralı olan Taner can verirken EOKA'cılar da köyü terk ederler. Fatma Kadın mücahit üniformalarını giyerek silahlanır ve şehitlerinin başında sabaha kadar nöbet tutar (*Kıbrıs Türk Ulusal Sahne Oyunları*, 1974).

Üner Ulutuğ'un *Ana* (1974) adlı oyununun kadın kahramanı ise Hatçe Ana'dır. Hatçe Ana, kocası Halil Efendi, oğlu Kerim, kızları Zeynep ve Kezban Lefkoşa'dan uzak, etrafı Rum köyleriyle çevrili bir köyde yaşarlar. Hatçe Ana, vatan uğruna kendi hayatını ve ailesini seve seve feda edebilecek kahraman bir Kıbrıs Türk kadınıdır. Rumlar Kıbrıs Türklerini Ada'dan söküp atmak için harekete geçerler. Kıbrıs Türkleri de kendi teşkilatı etrafında toplanır. Bir gece Hatçe Analara teşkilattan Özkan Bey gelir, beraberinde getirdiği silâh ve cephaneyi onlara teslim eder. Bu silâhlar bahçeye gömülür ve düşmanın fark etmemesi için üzerine de bir fırın yapılır. Rumlar silâhların peşine düşüp köye gelirler; ancak Hatçe Ana silâhları bırakıp köyden ayrılmaz. Halil Efendi, Rum polisleri tarafından götürülen bir köylüsüne yardım etmek için daha önce köyden ayrıldığından, evde Hatçe Ana ve çocukları vardır. Rumlar, silâhların varlığından haberdar bir biçimde Hatçe Ana'nın kapısına dayanırlar. Bu arada ne olursa olsun, Hatçe Ana silâhların yerini söylememek için büyük yemin etmiştir. Çünkü milletin malı kendi canlarından daha azizdir.

Düşman subayı gelip evdekileri teker teker sorguya çeker. Olan bitenden habersiz olan Zeynep ve Kezban şaşkındırlar; ancak düşman subayı kızları zorlayıp konuşturmak ister. Önce Zeynep sonra da Kezban Rum subayının tacizine uğrar. Namusunu kaybeden Zeynep dayanamayıp kendini asar, Kezban ise Rum askeri tarafından şehit edilir. İki kızını da kaybeden Hatçe Ana yine de silâhların yerini söylemez. İstedikini öğrenemeyen düşman subayı sıranın Hatçe Ana'ya geldiğini söyler. Kerim, annesine bir fenalık yapılmasından korktuğu için konuşmaya karar verir. Hatçe Ana'nın sözleri onu durdurmaya kâfi gelmez. Bunun üzerine Hatçe Ana'nın yapacağı tek bir şey kalmıştır. O da yeminini yerine getirmektir. Hatçe Ana, vatan ve millet için, hiç tereddüt etmeden oğlu Kerim'i vurup konuşmasına mani olur (*Kıbrıs Türk Ulusal Sahne Oyunları*, 1974).

Ergenekon Yayınları'ndan çıkan *Cepheye Mektuplar* adlı şiir kitabında, Yakup Seki'nin kaleme aldığı "Kıbrıs'tan Anneme" (1976) adlı şiirinde, anne-oğul bütünleşmesini görmekteyiz. Kıbrıs'ta kahramanca savaşan Mehmetçik, kendisi ile gurur duyacağını tahmin ettiği annesine gururla seslenmekte ve helâllik istemektedir:

"Besledin büyüttün Kıbrıs'a saldın

Kendi dertlerinle başbaşa kaldın

Düşman mevzisine yel gibi daldın

Alnın açık başın dik olsun Anne.

Bir aylık askerken savaşçı oldum

Düşmanın gözüne kül olup doldum

Milletimin toptan öcünü aldım

Göğsün kabarık gönlün şen olsun Anne.

Gider oldum düşman ile atbaşı

Ölürüm de bırakmam bu yarışı

Yirmi Temmuzdaki büyük savaşı

Oğlum diye sen kalbine yaz Anne.

Feda ettim canım vatan yoluna

Ölüm birkaç defa girdi koluma

Verdim dersini Yunan'a Rum'a

Ak sütünü bana helâl et Anne.” (Ergenekon Yayınları, 1976, s.98).

Niyazi Birinci'nin¹³, *Kıbrıslı Mehmet* (1980) adlı öyküsünde on bir yaşında olan küçük Mehmet yerinde duramayan cesur bir Türk çocuğudur. Türk askerleri adaya çıkarma yaptıklarında babası hemen silahını alır ve cepheye gider. Mehmet babasının kendisini de almamasına çok içerler. Annesi onu güçlükle yatıştırır. Savaşta zorda kalan ve Rum ateşinin içine düşen 20 kişilik Türk askeri Mehmetlerin evine sığınır. Hem kendilerinin, hem de köylülerin hayatı büyük tehlikede olduğu için, birinin gidip diğer birliklere haber vererek takviye alması gerekir. Ekinlerin arasında boyunun görülmeyeceği ve hızlı koşan birine ihtiyaç vardır. 11 yaşında yerinde duramayan küçük Mehmet görevi hemen üstlenir. Annesi vatan uğruna, ölüm pahasına da olsa oğluna engel olmaz. Türk teğmen ona bir mektup verir ve parolayı da söyler. Küçük Mehmet derhal yola çıkar. Yolda Rumlar tarafından ayağından ve omzundan vurulmasına rağmen haberi iletmeyi başarır köy ve askerler kurtulur. Küçük Murat gazi olmanın sevinci içindedir (Birinci, 1980).

Hüsamettin Tecmen'in *Kıbrıs'ta Üç Türk Çocuğu* (1976; 2. Baskı, 2010) adlı romanının kahramanları Murat, Cengiz ve Ali'dir. İçlerinde en zeki ve cesur olanı da Murat'tır. Murat âdeta Oğuz Kağan gibi yerinde duramayan bir çocuktur. Murat'ın babası Kıbrıs'ta şehit düşmüştür. Murat, Rumlardan babasının intikamını almak için

¹³ Birçok çocuk romanı ve hikâye kaleme alan Niyazi Birinci, bazı köşe yazılarını ve fıkralarını Yavuz Bahadıroğlu, Şeref Baysal, Veysel Akpınar, Bahadır Alp, Nurcan Sevinç gibi takma adlarla yazar.

annesini de ikna eder ve birlikte Kıbrıs'a gelirler. Murat Kıbrıs'ta aldıkları bir deniz motoruyla, arkadaşları Ali ve Cengiz ile Türk köyüne defalarca yiyecek, içecek, silah ve mermi yardımı yapar. Arkadaşları Ali ve Cengiz'e liderlik yapar. Böylece kahramanlığını ispatlar. Murat'ın annesi bazı durumlardan şüphelense de oğlu Murat'a vatan uğruna engel olmaz (Tecmen, 2010).

Melek Melih Bayrı'nın *Kıbrıslı Ali Çavuş* (y.t.y) adlı öykü kitabında Fatma Hanım, oğlu Kemal'in askere gitme isteğini övünerek Ali'ye anlatır:

"Ali:

-Fatma Abla, Kemal nasıl, iyi mi? diye sordu.

Fatma abla 18 yaşlarında genç bir kadındı. Kemal ilk çocuğu idi. Ali'ye şöyle cevap verdi:

-İyi Ali, iyi; Kemal büyüyüp de askere gitmek için acele ediyor, dedi.

Ali, güldü.

-Demek babam gibi olacak, benim gibi olacak. Hepiniz kadınsınız. Burada erkek ben ve Kemal varız. Değil mi?

Ali'nin ablası Elif'in sesi duyuldu:

-Arslan kardeşim, tabii sen ve Kemal varsınız. Yalnız Kemal daha küçük, sen hepimizi kurtardın, şu anda bizlerin başında tek erkeksin, dedi." (Bayrı, y.t.y, s.16-17).

Kıbrıslı Ali Çavuş'ta şehitlik mertebesine erişen 11 yaşındaki kahraman Türk çocuğu Ali'ye, Binbaşı Nihat Bey çavuşluk rütbesi verir. Annesi cenaze töreninde Türk subaylarına yaptığı konuşmada onu yüceltir ve tüm Türk çocuklarının kahraman oluşuna da atıfta bulunur:

"Nihayet Aliye şehitlik payesi verildi. Binbaşı Nihat Bey, bir konuşma yaparak Küçük Ali'ye çavuşluk rütbesi hakkını tanıdıktan sonra gömme kararı alındı. Ali'nin annesi şöyle konuştu:

-Babası Hasan Mehmet gibi kahraman ve korkusuz tam bir Türk çocuğu olan oğlum Ali, vazifesini yapmıştır. Ben de ondan bunu beklerdim. Her Türk çocuğunun Ali kadar cesur, Ali kadar vatansever olduğunu biliyorum. Oğlum, vatani ve şerefini savunmuştur. Ali'nin annesi olmakla kıvanç duyuyorum. Ve ilâve etti. Bir Türk çocuğu ölmesini bilmelidir ki yaşasın...

Hatice Hanımın konuşması Türk askerlerini de çok heyecanlandırmıştı. Binbaşı Nihat Bey, Hatice hanımın elini sıkıp baş sağlığı diledi." (Bayrı, y.t.y, s.28).

1.2. Banu Çiçek-Selcen Hatun'un XX. Yüzyıldaki Temsilcileri: Kadın ve Kız Çocuğu Mücahideler:

Türk kadını tarihin her döneminde olduğu gibi 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda da tüm zorluklara karşı göğüs germiş, gerek cephede, gerekse cephe gerisinde verdiği hizmetlerle erkeklerin yanında olmuştur. Turgut Özakman'ın *Çılgın Türkler Kıbrıs* adlı tarihî belge niteliği taşıyan eserinde kadın kahramanlığına şöyle temas edilir:

“Rumların ateşe kısa bir süre ara vermelerini sağlayan Barış Gücü askerleri arabalarla geldi. Kadınları ve çocukları buradan güvenli bir yere götürmek istiyorlardı. Beklemedikleri bir yanıt aldılar. Kadınlar dediler ki:

Erkeklerimiz ölürken biz hayatta kalmak istemeyiz, hiçbir yere ayrılmayız.” (Özakman, 2012, s.228).

Mustafa Erdoğan'ın *Kıbrıs Ateşler İçinde* (1967) adlı oyununda konu, doğrudan çocuk veya kadın kahramanlığı üzerine olmasa da, ikinci perdede geçen olaylar çocuk ve kadın kahramanlığı üzerine kurgulanır. Yazar oyun kişisi Öğretmen'in ağzından, düşman baskısından okula sığınan kadın ve çocuklara hitaben yaptığı konuşmada, İstiklâl savaşından örnek verir ve onları savaşmaya davet eder:

“Türkler İstiklâl Savaşını yaparken, Kara Fatma'ların, Ayşe'lerin, Hatice'lerin, emeğini tarihimiz takdirle anar. Bizler de onların torunlarıyız. Bugünün Kara Fatma'sı, Ayşe'siyiz.

Okulun dört duvarı arasında mahpus kalmak, boş durmak bizi hürriyete kavuşturmaz.

Bacılar... Yavrular... Kıbrıs üstünde yaşayanların değil de; bu toprak için ölen... öldürülen ataların mukaddes emanetidir. Bu emanetin üstünde (koynundan küçük bir Türk bayrağı çıkararak) şu mukaddes ayyıldızlı hilâli dalgalandırmak vazifemiz ve namusumuzdur.

Albayağına alışmış bu toprağı, şu mavi göğü ve tabiatı Nazlı Hilâlden mahrum etmiyelim. (Bağırarak) Etmiyeceğiz.” (Erdoğan, 1967, s.16).

Öğretmenin yaptığı konuşma üzerine köyün kadın ve çocukları savaşmak için veya savaşa katkıda bulunmak için harekete geçer ve şu konuşmaları yaparlar:

“Sevim Ana- *Bu köy, bu toprak Urumların deeldir. Öyleyse bize düşen hizmeti yapah. Kimimiz cüt süreh, kimimiz ehmek bişirek. Yavrularımıza göndereh. Binbir emekle böyüttümüz yavrular ölürken biz nee yaşıyah. Ya barabar ööleeh; ya da barabar Urumları köye gomuyah.*

Goşular... goşular, gavurlar mübarek camimizi yıhtılar. İçine pisediler. Onlar köye girerse vay halımıza, vay halımıza!...

Bahın Sülogilin Nergiz'e kaç gündür üç kızla silâhlarını alıp gavura garşı koyu behliyeler.

Kezban- *Öğretmenim anlattıklarınızdan anladım ki köyümüzün kadın ve çocuklarına da vazife düşüyü. Köyüm adına konuşuyum onların da benim gibi düşündüne inanırım. (Komşulara dönerek) deel mi? goşular.*

Topluluk- *(Hep birden) Öyle, öyle.*

Kezban- *Erkek aslan aslan da, dişi aslan kedi mi? gayrı çekecemiz galmadı. Yarın hepimiz bir olah gavurları köyün etrafında govaliyah. Öyle değil mi?*

Topluluk- *Hay hay!*

Küçük Cemil- *(Topluluğa hitaben) siz büyüklüğünüze güveniyorsunuz. Biz küçüklerin de Allah'ı var. Biz de köyümüzü goryacağız. Hiç değilse sapanımızla atacağımız birkaç taş düşmanı öldürmezse; gözünü de mi kör*

etmez? Gidip düşmandan haber de mi getiremeyiz. Büyükler cepheye gidecek biz evimizde (elini yüzüne kor başını yatar gibi eğerek) böyle uyuyacağız.

Hayır, hayır, olmaz... biz bostan gorkuluğu değilik. Biz de bu vatanın evlâdı ve sahibiyik. Öğretmenimiz okulda milletimin tarihini anlatırken sevinç gözyaşı döken biz küçükler yatmayacağız. Atamızın yanına şehit gitmek; gavurun yumruğundan daha iyi olmaz mı?" (Erdoğan, 1967, s.17-18).

Mahmut Tunar, *Kıbrıs Kahramanlık Destanı* (1974) adlı şiir kitabında Türklüğü yüceltir ve Türk kadınının savaş içindeki önemine vurgu yapar. Kadınlar kaplan ve ceylana benzetilir:

"Söylenir Türkleri ünü cihanda

Azmine sabiddir kini cihanda

Düşmanların aktı kanı cihana

Yunanlara derim piçi Türklerin

Karımız kaplandır kızımız ceylan

Yetişen gencimiz sanki küheylan

Yakarız düşmanı hepimiz ceyran

Dokanırsa yakar ucu Türklerin" (Tunar, 1974, s.10).

Enver Ögütveren, *Mehmetçik Kıbrıs'ta* (1974) adlı şiir kitabında Kıbrıs Türk kadınlarının Mehmetçiğe silah ve mermi taşıdıklarını, sevinç ve coşkudan gözyaşı döktüklerini anlatır:

"Oğlunu şehit vermiş beyaz saçlı nineler,

Cepheye erzak, mermi yetiştiren anneler

Mehmetçik'i karşılayıp sarılırken boynuna,

Sevinç gözyaşlarını döküyordu koynuna.

Mutluydu, coşuyordu,

Şöyle konuşuyordu:

"Çok şükür Tanrımıza, ömür verdi de bize,

Bu günleri gösterdi ölmeden hepimize;

ANAVATAN var olsun, Sağ olsun Mehmetçikler,

Bu sesleri duyuyor,

Rahat rahat uyuyor

Bu topraklarda yatan kahramanlar, şehitler..." (Öğütveren, 1974, s.51-52).

İbrahim Örs'ün *Mücahit'in Oğlu* adlı çocuk romanında eserin başkahramanı Fatih'in annesi oğlu Fatih ve Orçun'u korumak için savaşmaya hazırdır:

"Ayşe Aba, derhal yanbaşındaki tüfeği aldı. Bekledi. Bir yandan da perdenin aralığından dışarısını gözlüyordu. Orçun'la Fatih kucaklaşmışlar, annelerinin yüzüne bakıyorlardı..." (Örs, 1975, s.125).

Hadi Besleyici'nin *Kıbrıslı İkizler* (1978) adlı öyküsünde de kahramanlar ikiz kardeş olan Ali ve Ayşe'dir. Dedeleri Kurtuluş Savaşı gazisidir. Dedeleriyle birlikte Cumhuriyet kutlamalarına giderler. Dönüş yolunda dedeleri Rumlar tarafından şehit edilir. Daha sonra köyleri yağmalanır ve anneleri de şehit edilir. Kıbrıs'ta darbe olunca Ali, Ayşe ve babası Beşparmak dağlarında cepheye giderler ve ailece intikam alma peşindedirler. Ali ve Ayşe Beşparmak dağlarında Türk askerlerine pusu kuran Rum barınaklarındaki sekiz askeri öldürürler ve cepheliğin ele geçmesini sağlarlar (Besleyici, 1978).

Hadi Besleyici'nin *Kıbrıslı Zeynep* (1979) adlı romanının başkahramanları Zeynep ve Osman, Rum cephaneliklerini imha ederler. Rumlarla küçük çapta çatışmalarda bulunarak başarılı olurlar. Mücahitlerle birlikte Saint Hilarion Kalesi'nde görev alırlar. Zeynep çıkarma başladığı zaman, Türk askerlerine pusu kurmak isteyen Rumlara ateş açar ve onları oyalar. Rumlar durumu fark ederek tepeye ateş açarlar. Zeynep bu çatışma sonunda şehit olur. Zeynep'in babası, Selâmi Çavuş da Osman'la birlikte Rum bölgelerinde kalan Türkleri kurtarmak için kurtarma birlikleriyle beraber harekete geçerler. Rum bölgelerine geçmeyi başarırlar ve Rumları püskürtürler. Ancak üç Rum'u öldürse de bu çatışmalar sonucunda Osman da şehit olur (Besleyici, 1979).

2. Devlet Kademesinde Görevli Kadınlar:

2.1. İstihbarat Elde Etmede Görevli Kadınlar:

Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi'ni anlatan bazı eserlerde, doğrudan casusluk teminin işlendiğini görmekteyiz. Kadın kahramanların ön plâna çıktığı, Recai Sanay'ın *İngiliz Kemal Kıbrıs Muamması Peşinde* (1964) ile Hayrani Ilgar'ın *Gonca Kıbrıslı Bir Mücahidin Romanı* (1976) adlı polisiye-casusluk romanları örnek olarak gösterilebilir. Konusu doğrudan casusluk üzerine kurgulanmayan kimi eserlerde de kahramanlara, casusluk görevinin yüklendiğini, söylemek mümkündür.

Recai Sanay'ın *İngiliz Kemal Kıbrıs Muamması Peşinde* (1964) adlı romanda, adından da anlaşılacağı gibi başkahraman İngiliz Kemal'dir. Asıl adı Ahmet Esat Tomruk olan ve İngiliz Kemal namıyla tanınan bu kahraman, Millî Mücadele yıllarında birçok hizmette bulunmuştur. Türk tarihinde meşhur istihbaratçı, Türk casusu olarak tanınan İngiliz Kemal hakkında birçok roman yayımlanmıştır.¹⁴ Bu romanlardan biri de Recai Sanay'ın, *İngiliz*

¹⁴ İngiliz Kemal hakkında yayınlanmış bazı romanlar şunlardır: *Türk Casusu İngiliz Kemal İstiklâl Harbinde* (1958), *Türk Casusu İngiliz Kemal 2. Dünya Harbi'nde* (1964), *Türk Casusu İngiliz Kemal Yunan Zindanlarında* (1969).

Kemal Kıbrıs Muamması Peşinde (1964) adlı romanıdır. İngiliz Kemal bu romanda çeşitli kılıklara girer ve Kıbrıs meselesi hakkında bilgiler toplar. Eserin gizli kahramanı ise Feri adıyla bir Rum kızı olarak bilinen, ancak eserin sonunda bir casus ve Türk olduğu anlaşılan Feriha'dır. Feriha da aslında tıpkı İngiliz Kemal gibi bir casustur.

Eserin 6 ve 7. bölümlerinde gizli Rum çetesinin faaliyetini başlatması söz konusudur. Plâna göre bomba yüklü bir valiz Lostromo Barba Yani ile birlikte İstanbul'a gönderilecek ve bombalar İngiliz, Yunan elçilikleri, patrikhane ve Kıbrıs valiliğinde patlatılacaktır. Lostromo Barba Yani kılığında çetenin içine girmeyi başaran İngiliz Kemal, Dimitro ve Haralambo tarafından bu valiz emanetini İstanbul'a götürmeye görevlendirilmek üzere bir mekâna götürülür.

Götürüldüğü mekânda Feri de vardır. Ancak beklenmeyen bir gelişme olur ve Kemal'in daha önce kendisini İrlandalı Katolik bir papaz olarak tanıttığı genç papaz İspiro da oradadır. Aslında plâna göre çetenin içinde olan bu genç papaz İstanbul'da valizi teslim alacaktır. Ancak İspiro, son anda Lostromo Barba Yani adıyla mekânda bulunan İngiliz Kemal'in daha önce gördüğü İrlandalı papaz olduğunu hatırlar. Herkes hayretler içinde kalırken beklenmedik bir gelişme yaşanır ve eserin gizli kahramanı Feri'nin de bir Türk kızı olduğu ortaya çıkar ve İngiliz Kemal'e yardım ederek oradan kaçmayı başarırlar. Daha sonra İngiliz Kemal'e bu plânın önemini de aktaran Feriha, dört ayrı yerde patlatılacak olan bu bombaların dış dünyada Türkiye aleyhine kötü izlenim bırakmak için tasarlandığını ve böylece Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhâkının kolaylaşacağını ifade eder. Bu bombalar İngiliz, Yunan elçilikleri, patrikhane ve Kıbrıs valiliğinde aynı saatlerde patlatılacaktır. İstanbul'daki patlamalarda İspiro, Kıbrıs'taki patlamalarda da diğer çeteler görevlidir. Feriha ile İngiliz Kemal'in ortaya çıkardığı bu gizli plân sayesinde de büyük bir facia önlenmiş olur (Sanay, 1964).

Hayrani Ilgar'ın *Gonca Kıbrıslı Bir Mücahidin Romanı* (1976) adlı romanı doğrudan kadın kahramanlığı üzerine yazılmıştır. Eserin başkahramanı Gonca'dır. Gonca idealist ve Mücahit bir genç kızdır. İstanbul'da Tıp Fakültesi'ni bitirmesine rağmen, TMT'de gizli göreve girer. İngiltere'ye giderek kılık ve pasaport değiştirir. Kıbrıs'a İngiliz kimliğiyle girer. Makarios yanlısı Stravlapulos'un evine kızlarına İngilizce kursu vermek üzere yerleşir. Burada EOKA ve Makarios'un gizli plânlarını deşifre ederek TMT'ye aktarır. Barış Harekâtı başladığında ise hastanede yaralılara bakmakla meşguliyetini sürdürür (Ilgar, 1964).

Hadi Besleyici'nin *Kıbrıslı Zeynep* (1979) adlı romanının başkahramanları, Zeynep adındaki on yaşlarında küçük bir kız çocuğu ile on dört yaşındaki komşusu Osman'dır. Zeynep küçük yaşta silah kullanmayı ve av avlamayı öğrenir. Zeynep ve Osman gözetleme ve haber verme gibi görevlerde bulunurlar (Besleyici, 1979).

2.2. Öğretmenlik ve Sağlık Hizmetinde Bulunan Kadınlar:

Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi konulu kimi eserlerde de savaş içerisinde kadınların devlet kademelerinde görev aldığı görülmektedir. Mehmet Ali Odabaşı'nın *Kıbrıs'a Giden Öğretmen* (1964) adlı piyesinde kadın kahraman öğretmen Berna'dır. Türkiye'den Kıbrıs'a tayini çıkan Berna öğretmen Kıbrıs'a âdeta bir asker edası ile giriş yapar. Berna gönüllü olarak Kıbrıs'a gelmek için müracaat eder ve sonunda Kıbrıs'a tayini çıkar. Onun tek bir ideali vardır. Kıbrıs'ta zor şartlar altında yaşayan Türk çocuklarını eğitmek ve gerekirse vatanî görev uğruna şehit

düşmektir. Berna'nın öğrencileri de yerinde duramayan yüreği vatan sevgisiyle dolu Türk çocuklarıdır.¹⁵ Nitekim Berna, öğrencisi Hâle ile okula yapılan bir baskın sonucu şehit olur. Öğrencileri yıllar sonra Türkiye'de Berna'nın annesini ziyaret ederler ve annesine yazdığı mektubu götürürler. Berna'nın annesi Handan, öğretmenliğin kutsal oluşunu Atatürk'ün sözü ile anlatır:

"Berna'nın tomurcukları, göksümü kabarttınız. Berna'nın mesleği olan öğretmenliğin, ne mukaddes bir meslek olduğunu bana inandırdınız. Şunu öğrendim ki, Berna ölmemiş ülküsünü gerçekleştirmiş. Atatürk boşuna söylememiş "Muallimler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır" sözünü. Sizlerle iftihar ediyorum. Berna'ya hakkım helâl olsun. Allah Türk Milletinin yardımcısı olsun." (Odabaşı, 1964, s.16).

Konusunu doğrudan kadın kahramanlığı teşkil eden bir eser de çocuk dizisi olarak kabul edilebilecek olan, Avni Altiner'in *Kıbrıs'a Doğan Güneş* (1975) adlı oyunudur. Oyunun başkahramanı Çiğdem'dir. Çiğdem hemşiredir. Diğer hemşire arkadaşları Belkis, Nurdan ve Halime ile Kıbrıs'a cepheye gönüllü olarak giderler ve kahraman Mehmetçiğe yardımda bulunurlar.

Yiğit, yerinde duramayan genç kız Çiğdem, Kıbrıs'ta cepheye gönüllü hemşire gitmek için anne ve babasını ikna etmek ister ve sonunda başarılı olur:

"Fatma- Ne söylesem faydasız demek mutlaka gideceksin ha.

Çiğdem- Evet anneciğim.

İçeriye Çiğdem'in babası (Hasan Güç) girer. (Çiğdem gideceğini fısıltı halinde anlatır.)

Hasan- Kızım Türkiye'den hemşire ve hastabakıcılar çok gelmiş. Sana ihtiyaçları yok. Hem nişanlın ne der?

Çiğdem- Baba Türk askeri Kıbrıs Türkleri için çarpışıyor. Türk askerinin yarasını sarmak Kıbrıs kızlarının vatan ve insanlık borcudur. Bu görevden kaçamam. Anam, babam sizleri çok severim ama gökdeki meleklerden emir almışçasına içimdeki ses:

Cepheye koş diyor. Kararlıyım. Mehmetçiklere hizmetten kaçarsam nasıl dönerim, Türkiye'de bana yedirdikleri haram olmaz mı? Londraya doktor Cevdet'e telefon ettim. Kıbrıs'a gelmiyor "benim vatansız nişanlım artık yok" diye yazdım.

Hasan- Kızımızı bu kutsal görevden alıkoymayacağız. Haydi kızım haydi git. Ya gazi ol ya şehit. Yeni görevin kutlu olsun." (Altiner, 1975, s.10-11).

Yazar Türk kadınlarının cesur oluşunu ise yaralı bir askerin ağzından pek güzel özetler:

"Yaralı Asker- Tarih hocamız dedi ki: Tarihin her devrinde Türk kadını ve erkeği hududa koşmuştur. Millet olarak savaştığı için Türk Milleti daima zafere ulaşmıştır. Kıbrıs da böyle kazanıldı. Din hocamız da şehitlerin cennete

¹⁵ Mehmet Ali Odabaşı'nın bu eserinde kısmen çocuk kahramanlığı da yer almaktadır ve çocuk eserleri arasında da değerlendirilebilir.

gideceğini söylüyordu. Şimdi görüyorum ki, bu hastanede gazilere cennet hurileri hizmet ediyor. Sizler ordunun meleklerisiniz. Benim dört hemşirem olduğunu kendime gelince anladım.” (Altınar, s.21).

Hayrani Ilgar’ın *Gonca Kıbrıslı Bir Mücahidin Romanı* (1976) adlı eserinin başkahramanı Gonca TMT’ci babası ve teşkilat tarafından casusluk görevini başarıyla yerine getirdikten sonra, asıl mesleği olan doktorluğa döner. Hastanede yine TMT için, vatan için çalışır. Gelen yaralılara bakar. Hatta nişanlısına da savaşa katılmadığından dolayı rest çeker. Ancak nişanlısı hizmet için göreve geldikten sonra ona değer verir (Ilgar, 1976).

Faik Türkmen’in *Rumların İç Yüzü* (y.t.y) adlı eserinde yer alan “Kıbrıs Yıldızı” adlı oyununda da kadın kahramanlığına rastlamaktayız. Henüz lise öğrencisi olan Ayşe’nin bu oyunda çeşitli görevlerde bulunduğunu görmekteyiz. Oyunda kadın kahramanlığı, savaş içerisinde kadının üstlendiği rol önemli bir yer tutar. Ayşe usta bir silah kullanıcısıdır. O cepheye düşman hakkında önemli haberler getirir. Gönüllü olarak hemşire yazılır. En sonunda da silahını kuşanır ve savaşmak için cepheye koşar. Ayşe’nin sevgilisi Sedat cephede vurularak karargâha getirilir. Kısa süre sonra şehit olur. Ayşe silahını kuşanır ve gönüllü olarak cepheye koşmak ister. Onun bu hareketi tıpkı eski Türk destanlarında olduğu gibidir ve erkeğinin ardından cepheye koşan ideal kadın tipini bize hatırlatır:

“Bütün bekleyenlerin başı önüne düşer sessizdirler. Ayşe kapanır. Sedat’ın üstüne kısa bir an hıçkırır ve susar. Osman eğilip omuzundan tutar. Ayşe’yi kaldırır. Ayşe’nin gözlerinde gözyaşı donmuştur sanki. Dalgın gözlerle ileriye bakar. Eğilip Sedat’ın şapkasını alır eline, kolundaki Kızılay bandını çıkarır. Eğilip silahını da alır. Bir ân silaha bakar, mermiyi namluya sokar.)

Ayşe- (Gayet soğuk ve ciddi bir sesle) Kumandan dört gönüllünün biri benim. Üç kişi daha gelsin, vazifemizi de söyle...” (Türkmen, y.t.y, s.151).

3. Zulme Uğrayan Kadınlar: Kadına Şiddet:

Rum zulmü, tecavüz ve katliamları Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi ve 1974 Barış Harekâtı konulu hamâsi eserlerde karşımıza çıkan önemli motiflerden biridir. Bu eserlerin çoğunda “insanlık” sorgulanır. Rumların savaş kurallarının dışına çıkan hareketlerine karşı bir eleştiri söz konusudur. Kadın, çocuk ve yaşlılara yapılanlar genellikle bir arada anlatılır.

Bazı destan broşürlerinde çocuk ve kadın kahramanlığına yer verildiği gibi bazılarında da savaşta, çocuk ve kadınlara yapılan zulümlerden bahsedilir. Sivaslı halk şairi Dursun Koç’un *Kıbrıs Adasında Esir Olan 200 Türk Kadınının Destanı* (1964) adlı destan broşüründe Rum zulümleri ve kadınların esir alınışı ele alınır. Şair bu zulümlerden kurtulmak için kadınlı, erkekli savaşmaya hazır olduğunu söyler ve Türk milletine çağrıda bulunur:

“Bir kısım köyleri yakıp yıkmışlar

İki yüz kadını alıp kaçmışlar

Kıbrıs eziyet fazla yapmışlar

Bunları adadan kovun kardaşlar

Kadınlı erkekli hazırız harbe

Ünümüz gitmiştir şark ile garbe

Bu alçaklar bizden çok yedi darbe

Kanlı çizmeleri giyin büyükler” (Koç, 1964, s.1).

Mehmet Güler *Kıbrıs Destanı* (1964) adlı destan broşüründe, Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ve çocuklarına ithaf ettiği şiirde, bir anne çocukları için feryat etmektedir:

“Türk kızımı kötülük yok özümden

Alımdan vuruldum kanım yüzünden

Yavrular can verdi kanlı dizimde

Çaresizim yardıma gel Mehmedim.” (Güler, 1964, s.1).

Emin Torun'un *Kıbrıs Uğruna Can Veren Şehitlerimizin Destanı* (1964) adlı tek sayfalık destan broşüründe Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ve çocuklarına yapılanlar şöyle anlatılır:

“Binbaşının evini sardı bir duman

Yoktur rumlarda dinle iman

Eşiyle çocuklarının hâli pek yaman

Parça cesetleri gören ağladı

İnanılmaz namussuz sözüne

Türk süngüsünü aldı gözüne

Pis rumların bakmıyor yüzüne

Türkün süngüsünü yiyecek bir gün

Binbaşı duyunca çılginca geldi

Parça yavruları banyoda gördü

Eşiyle kuzular sarardı soldu

Perişan halimizi gören ağladı.” (Torun, 1964, s.1).

Zafer Sülek'in *Kıbrıs Kahramanı Karayavuz* adlı öykü kitabında da kadınların Rumlar tarafından zulme uğradığını görmekteyiz. Ali ve Ayşe adındaki nişanlı çift EOKA'cılara esir düşer. EOKA'cılar nişanlısının önünde kızın soyunmasını ve dansöz gibi oynamasını isterler. Çok geçmeden her ikisi de eserin başkahramanı Karayavuz tarafından kurtarılır. Aynı eserde Çağlayan çiftliğine saldıran Petro ve Paul adındaki iki EOKA'cı, Filiz adındaki 16 yaşındaki genç bir kıza tecavüz etmek niyetindedir. Kızın anne ve babasını öldüren EOKA'cılar, kıza zarar vermeden eserin başkahramanı Karayavuz tarafından öldürülür (Sülek, 1964).

Özker Yaşın, *Girne'den Yol Bağladık* adlı romanında 1974 Barış Harekâtı sırasında Rumların yaptığı bazı katliamları, tarihî-gerçekçi bağlamda ele alır ve kahramanı Oktay'ın günlüğünden okuyucuya aktarır. Oktay günlüğünde bebek, kadın ve yaşlıların acımasızca öldürüldüklerine temas eder:

"17 Ağustos 1974

Baf'tan acı haberler geldi. Rahime Salih adındaki üç yaşındaki bir bebeğin vücudundan kırk kurşun çıkarıldı.

Gazete haberlerine göre kurşunlardan vücudu delik deşik olmuş yavrucuğun ölüsünü, Barış Gücü ve Kızılhaç temsilcileri dehşetle seyretmişler. (...)

20 Ağustos 1974

Atlılar köyündeki ölüm çukuru açıldı. 60 kişinin yaşadığı Atlılar köyünde, kadınlar, çocuklar, yaşlılar dahil 57 kişinin Rumlar tarafından kurşunlanarak bir büyük çukura doldurulduğu anlaşıldı.

Çukur yabancı basın temsilcilerinin önünde açıldı. Gazetelerde çıkan resimler insanı dehşetle ürpertiyor. Ne yazayım günlüğüme bilemiyorum. (...)

2 Eylül 1974

Muratağa köyünde Rumlar tarafından katledilen 88 kişinin gömülü bulunduğu çukur bugün açıldı. Öldürülenlerin fazlası çocuk, kadın ve yürüyemeyecek kadar yaşlı kimseler...

Muratağa ölüm çukurunun açılmasında Birleşmiş Milletler subayları ve yabancı basın temsilcileri hazır bulundu. İkinci Barış Harekâtının ilk gününde Rumlar Muratağa ve yanındaki Sandallar köyünde yaşayan bütün Türkleri topluca öldürüp bu çukura gömmüşler...

Kimbilir adanın daha kaç yerinde böyle ölüm çukurları vardır? Rumlar kimbilir suçsuz, günâhsız kaç Türkü öldürüp Atlılar'da, Muratağa'da olduğu gibi çukurlara gömmüşlerdir? Bu acı olaylardan sonra Kıbrıslı Türkler ile Rumların bir arada yaşamasına olanak yoktur artık..." (Yaşın, 1976, s.105-108).

Celal Akın'ın *Kıbrıs Kartalları* (1984) adlı piyesinde bir aile EOKA'cılar tarafından esir alınmıştır. Daha sonra esir alınan aile Türk askerleri tarafından kurtarılır. Yazar EOKA'cıların kadınları dövdüğünü ve taciz ettiğini şöyle anlatmaktadır:

“Y. Subayı- (Nine’ye bir tekme atar) Sen otur yerinde kocakarı. Bir tekmede gebertirdim ama vazgeçtim. Şimdi sana bir düğün seyrettireceğim. (Yaşar’a dönerek) E ahbab, bakıyorum da üzülmüş görünüyorsun. Üzülme canım, üzülme. Bak şimdi sana bir şenlik seyrettireceğim. Tüm üzüntülerin dağılacak.

Yaşar- (Bağırarak) Alçak, unutma yanınıza kalmayacak bu!...

Y. Subayı- (Kahkahayla gülererek kadınlara döner) O! Ne kadar da güzel şeylermiş bunlar. Şunlara bakın, güzel güzel. Taze taze.

Hristo- Öyle kumandanım.

Yani- (Pis pis gülererek) Ağzınıza yakışır kumandanım.

Y. Subayı- Ağzımıza de lan. Ağzımıza de. Hepsi benim olacak değil ya. Size de vereceğim birer tane.

Yani- Hristo- (Gülererek) Sağol kumandanım.” (Akın, 1984, s.30-31).

SONUÇ

Asker-savaşçı bir millet olan Türklerin tarihinde kadın kahramanların da rahatça yer aldığını, ön plâna çıktığını söylemek mümkündür. İslâmiyet öncesi Türk kültüründe nasıl erkek şamanlar kadar kadın şamanlar da önemli ise veyahut erkek savaşçılar kadar, kadın savaşçılar da dikkati çekiyorsa, İslâmiyet sonrası Türk kültür ve edebiyatında da gerek cephede, gerekse diğer alanlarda kadının yeri mevcuttur. *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde devam eden kadın savaşçı tipini, İslâmiyet ile birlikte büyüyen Selçuklu ve Osmanlı Devleti’nde yavaş yavaş arka plâna çekildiği de bir gerçektir. Bununla beraber Türk-İslâm tarihinde pek çok kadın hükümdar karşımıza çıkar.

Günlük hayatta ve edebiyat alanında XIII-XIV. yüzyıldan itibaren cepheden eve çekilen kadını, bir gelişim ve değişim asrı olan XIX. yüzyılda yeniden buluyoruz. *Dede Korkut Hikâyeleri*’ndeki kahraman-savaşçı kadını, Selcen Hatun’un XIX. yüzyılda yeniden canlanması, Namık Kemal’in *Vatan Yahut Silistre* adlı oyunundaki Zekiye Hatun ile olur.

Modern Türk edebiyatında, özellikle 1919-1922 yılları arasında Türk Kurtuluş Savaşı’nda günlük hayat ve edebî eserlerinde örneklerini bulduğumuz aydın, girişken, savaşçı, erkekle bire bir aynı işlerdeki kadın, genç kız veya kız çocuk modellerini Kıbrıs Türk Savaş edebiyatı eserlerinde de görmekteyiz. Bu eserlerdeki savaşçı veya ideal örnek kadın imgesi, en eski dönemlerden modern çağa kadar gelen destan-kahramanlık edebiyatı, kadın savaşçılardan izler taşıyan örneklerdir. Mehmet Kaplan, Ziya Gökalp’in *Kızıl Elma* adlı şiir kitabını tahlil ederken bütün dünya edebiyatlarında kadınların ideal-ilâhî ve mabed-site kurucusu olduklarını söyler. Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi ürünlerinin içeriklerinin şekillenmesinde, kadın kahramanların aynı işlevi yerine getirdiklerini iddia etmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- AKIN, C. (1984). *Kıbrıs Kartalları*, Konya: Arı Basımevi.
- ALASYA, H. F. (1988). *Tarihte Kıbrıs*, Lefkoşa: Ulus Ofset Tesisleri.
- ALASYA, H. F. (1992). *Kıbrıs ve Rum-Yunan Emelleri*, KKTC: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ALTINER, A. (1975). *Kıbrıs'a Doğan Güneş*, İstanbul: Bakış Müessesesi Matbaa ve Kütüphanesi.
- ALTINKAYNAK, Y. (2004). *Millî Mücadele Romanında Kadın Tipleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı.
- ARIKLI, G. (2014). "1958 Şehidi Şerife Bacı'nın Kıbrıs Türk Basın ve Edebiyatına Yansımaları", *Belkis Halim Vassaf Anısına Edebiyatta Kadın*, (Yay. Haz. Metin Turan), Ankara: Sage Matbaacılık.
- BAYRI, M. M. (y.t.y). *Kıbrıslı Ali Çavuş*, y.y.y: y.e.y.
- BESLEYİCİ, H. (1978). *Kıbrıslı İnkizler*, İstanbul: Çocuk ve Gençlik Dizisi.
- BESLEYİCİ, H. (1979). *Kıbrıslı Zeynep*, İstanbul: Şenyıldız Yayınevi.
- BİRİNCİ, N. (1980). *Kıbrıslı Mehmet*, İstanbul: Er-Tu Matbaası.
- Cepheye Mektuplar*. (1976). 2. Baskı, Lefkoşa: Ergenekon Yayınları: 8.
- ÇAKA, C. (1948). *Tarih Boyunca Harp ve Kadın*, Ankara: Askeri Fabrika Basımevi.
- ÇEKİ, F. (2017). *Kıbrıs'ın Mücahit Hemşireleri*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- ENGİNÜN, İ. CUNBUR, M. ve ÖZDEMİR, C. (1983). *Millî Mücadele'de Türk Kadını*, Ankara: Türk Ticaret Bankası Yayınları.
- ENGİNÜN, İ. (2004). "Millî Mücadele'de Türk Kadını", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ERDOĞAN, M. (1967). *Kıbrıs Ateşler İçinde*, Ankara: Fon Matbaası.
- ERDOĞRU, M. A. (2008). *Kıbrıs'ta Osmanlılar*, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- ERGİN, M. (2011). *Dede Korkut Kitabı*, 45. Baskı, İstanbul: Boğaz İçi Yayınları.
- GÜLER, M. (1964). *Kıbrıs Destanı*, İstanbul: Alpaslan Matbaası.
- GÜREL, Ş. S. (1985). *Kıbrıs Tarihi 1-2*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- ILGAR, H. (1976). *Gonca Kıbrıslı Bir Mücahidin Romanı*, İstanbul: Dede Korkut Yayınları.
- KAPLAN, M. (1976). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARAKARTAL, O. (2010). "Türkiye'de Çıkan Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi Konulu Hamâsî Kitaplar Üzerine", *Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi'nin Edebiyata Yansımaları*, (Haz: İsmail Bozkurt-Cemal Bayak), Lefkoşa: Ajans Yayın Ltd.
- KESER, U. (2007). *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilâtı (1950-1963)*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- KESER, U. (2007). "Genç Türkiye Devleti'nin Cumhuriyet Kazanımları ve Bunların Kıbrıs Türk Toplumuna

- Yansımaları”, C.6, S.14, *Çıdad*, Bahar/2007, s.41-84.
(web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/14.sayi/ulvikeser.pdf). (01.01.2018).
- KESER, U. (2017). *Kıbrıs'ta Bir Mücadele Kadını Dr. Ayten Berkalp*, Lefkoşa: Okman Printing Ltd.
- Kıbrıs Türk Ulusal Radyo ve Sahne Oyunları*. (1973). Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi, Lefkoşa: Ergenekon Yayınları: 6.
- Kıbrıs Türk Ulusal Sahne Oyunları*. (1974). Lefkoşa: Ergenekon Yayınları:7.
- KOÇ, D. (1964). *Kıbrıs Destanı-Kıbrıs Adasında Esir Olan 200 Türk Kadınının Destanı*, Sivas: Esnaf Matbaası.
- MANİZEDE, D. (1975). *Kıbrıs Dün Bugün Yarın*, İstanbul: Yaylacılık Matbaası.
- ODABAŞI, M. A. (1964). *Kıbrıs'a Giden Öğretmen*, Konya: Kanaat Matbaası.
- ONUŞ E. (2013). “1958 Tarihli ve Kıbrıs Temalı Türkiye Kitap Neşriyatı Üzerine”, *Edebiyatta Kıbrıs ve Bahar*, (Yay Haz: Kafiye Yinanç-Metin Turan), Ankara: Başkent Klîşe ve Matbaacılık Ltd. Şti, s.313-326.
- ONUŞ, E. (2014). “Kültür ve Edebiyat Zemininde Kıbrıs'a İslâmî Bir Bakış”, *Turkish Studies*, Volume 9/6 Spring, s.807-826.
- ONUŞ, E. (2017). *Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesinin Türk Edebiyatına Yansıması (1950-2016)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Girne, Girne Amerikan Üniversitesi Sosyal ve Fen Bilimler Üniversitesi.
- ÖNHAN, E. (1990). *İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- ÖRS, İ. (1975). *Mücahitin Oğlu*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- ÖZAKMAN, T. (2012). *Çılgın Türkler Kıbrıs*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- SANAY, R. (1964). *İngiliz Kemal Kıbrıs Muamması Peşinde*, İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.
- SÜLEK, Z. (1964). *Kıbrıs Kahramanı Karayavuz*, İstanbul: Sim Yayınları.
- ŞAHİN, C. ve ŞAHİN, M. (2013). “Osmanlı Son Dönemi İle Milli Mücadele Yıllarında Türk Kadınının Sosyal, Siyasî Ve Askerî Faaliyetleri”, *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2*, s.53-72.
- ŞEN, Can (2012), “Kıbrıs'ta Yaşanan Olaylar Bağlamında Süleyman Uluçamgil'in “27-28 Ocak 1958” Şiirinin İncelenmesi”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10/2 (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/45902). (05.01.2018).
- TANSEL, F. A. (1991). *İstiklâl Harbinde Mücahit Kadınlarımız*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- TECMEN, H. (2010). *Kıbrıs'ta Üç Türk Çocuğu*, İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- TORUN, E. (1964). *Kıbrıs Uğruna Can Veren Şehitlerimizin Destanı*, Samsun: Örnek Matbaası.
- TUNAR, M. (1974). *Kıbrıs Kahramanlık Destanı*, Adana: Doğan Basımevi.
- TÜRKMEN, F. (y.t.y). *Rumların İç Yüzü*, “Kıbrıs Yıldızı”, İstanbul: Altın Yayın.
- ÜÇOK, B. (1965). *İslâm Devletinde Kadın Hükümdarlar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- YAŞIN, Ö. (1976). *Girne'den Yol Bağladık*, İstanbul: Osmanbey Matbaası.

